

במשחו של רגש אחר. כיום הגדול של שמחה לא היתה רשאית להתמסך אף טפה קטנה של הפרעת השמחה. האופק היה צריך להיות זך וטהור, מואר באור הענג, וכל עב קל לא יהיה חוצץ לפניו; והאדם בירושלים היה צריך לשאוף אל קרכו את היופי והמשוש של היפה נוף משוש כל הארץ.

ומדוע היה כן? בשביל מה היתה צריכה להיות ירושלים שמחה כל כך? — בשביל שירושלים היתה צריכה להיות קדושה ואלקית, מלאה תורה ויראת שמים; ועל כן היתה צריכה להיות מלאה חיים וענג שאין דוגמתם. וכל פגימה בשמחה וענג, היא פגימה גם ביראת ד' וחיי התורה.

כי מה היא הוראת התורה בכלל, אם לא הקריאה אל החיים! ומה היא דרישתה מן האדם אם לא ומבחרת בחיים — זוהי תמצית כל התורה כולה! אמנם כן, לא על חיים מצומצמים ופעוטים הכתוב מדבר, לא על חיים של רצונות גסים וזלים, המפרפרים ומתרוצצים בלב האדם ומסגירים אותו במסגרת צרה ומחניקה. החיים התוריים מוארים הם באור ד', פותחים לפני האדם אופקים רחבים, המרחיבים לב ונפש במרחב-י'. עיניו תראינה כל חלום של העולמות כולם, ומחשבתו תקיף את הנצח, אבל חיי התורה הם זכים ונעיסים כל-כך, עד שגם אי-נעימות היותר קלה, רוחנית או גשמית אי אפשר שימצא בהם.

וכשבאו שכטי י' לעיר הקדש ירושלים, כשנחרו בני ישראל למען ללמוד ליראה את ד' — המדרגת היותר גבוהה של התורה ותוכן החיים היותר פנימי של האדם; או אז צריך היה אוירא דירושלים להיות ספוג כולו חיים ורעננות, יופי ושמחה. כל עב קל לא יעיב על שמיו, וכל פגימה דקה מפוגמת את השמחה לא תמצא בו, כי בלמדו ליראה את ד' — הלא למד גם לחיות ולשמוח לפני ד'.

ג.

עול מלכות שמים*

נכתב ע"י

הרב א. ז. לבנון

יודעים אנחנו, שחייב היותר גדול המוטל על האדם הוא קבלת עול מלכות שמים עליו. התמקדו חזו מתבטאת אצלנו ביחוד על-ידי חברות שחוייבנו לברך לטלך העולם על כל הנאת שבאים ליחנות מעולמו של הקב"ה.

ורגילים אנחנו לחבין, שחייב קבלת המלכות בא רק כדי לחבניע את האדם לפני כוראו למען יקבל מרותו וישתעבד לפניו שעבוד גמור, וענין חברות הוא מעין מס שחטיל חקב"ה על הכאים להתענג מטובו, למען יזכרו את שעבודם ולא יסיחו דעתם ממנו לעולם.

אבל כשאנו מסתכלים בענין זה הסתכלות ראווה, מקבלים הדברים צורה

(*) גרסא בחבונה תרפ"ח חוברת ג'.

אחרת לגמרי. הכרת המלכות לא באה כדי לחמיל מרות וחשתעבדות, וחיוב חברכות אינו מס שהמיל הקביה על הבא לקבל חסד מעולמו, אלא חברת המלכות היא מקור הענג של הבריאה, וחיוב הברכות הוא שורש החסד אשר עליו נבנה העולם.

וכיצד הוא הדבר?

מטבע הרגשת האדם, שאינה מתפעלת רק מהחופעה החדשה. הדבר הקבוע חתיד לא יוכל לתת כחו לעורר את ההרגשה, וגם הרגשת הענג רק אז היא מתעוררת, כשסולידה היא דבר שלא הי', מציאות חדשה ומחולל ענג חדש. ועל-כן אי-אפשר לו לאדם להרגיש את ערך החיו' אם לא יקדם לו צער חסרונת, וכח במדת שירגיש צער החסרון, תגדל הנאת השלמת החסרון.

והנה כל העולם כולו, הוא מקור של ענג ונעם. כל פרט ופרט של המציאות, כל השתלמות והשתלמות של הבריאה, כל תנועה ותנועה של החיו' הוא מחולל כביר להוד ועדן, הנאה ושמחה לאין שעור. שקוע הוא האדם בים של הענוג, ורק החרגל התמידי שהוא מורגל בו מישן בעיניו את הכל, הרגשתו פוסקת ומעם הנאתו נפגם ונחלש.

רואה הוא בעיניו את הדר הטבע וזיו שלל צבעיו. ראי' זו צריכה לענגתו ענג רב ולהנאהו הנאה בלי מצרים, ואינו שמח בראותו. שומע הוא באזניו חוש השמיעה יאחדו עם כל המביכה, והוא חש כל תנועה כל הדר-קול. מאוגר הוא ומקושר בו עם כל החיים מסביב, שמחה גדולה עליו לשמות בזה ואינו שמח בשמיעותיו. מורגל הוא לראות ולשמע תמיד, ואין לו בהם כל חדוש לעורר את הרגשת השמחה.

חסד גדול עשה ד' עם האדם והשלימו בחושיו מיום הולדו, ומעולם לא הרגיש צער חסרונם ועל כן אינו מרגיש גם את ההנאה מחסדי ד' אלו.

כדי להוציא את האדם מהרגלו המי'שן כדי לחדש בו את חושי הרגשתו לחוש ולהרגיש את נועם הבריאה וחסדי ד' הממלאים את כל חללא דעלמא, קבעו לנו חזיל סדרן של ברכות.

חברכות האלו מרגילות את האדם לחכיר שכורא העולם, מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשי בראשית. כל הבריאה כולה כאלו זה עתה נבראה, והאדם כאלו אך עתה נולד, ואך עתה יצא לאויר העולם. מלמדות הן אותו להסתכל ולתת ציור נאמן לנפשו, כאילו עוד לפני רגע הי' אין ואפס, או לכל היותר ככול עץ, כגוף בלי נשמה בלי הרגשה, כעור בל יראה אור, כחדש אטום אטום, כאין שכל וכינה כאין חכרה של דעת. ואך לפתע פתאום האיר אליו ד' פנים ויוציאחו לאור עולם, ויפתח זרועות ידיו ועצמיו יחליץ, אזניו השמיע, שכלו השכיל ודעתו החלח להתרחב.

ומה גדלה שמחתו כשחזא מתחיל להרגיש שחזא חי, מרגיש ומחיש, חושב ומבין, ומח רבה הנאתו בחושו בנפשו חיים חדשים וכחות חדשים, הרגשים חדשים

ח

חברות חדשות, כח ידיו חדש עמו, עיניו כמו עתה נפקחו, ושכלו אך עתה החל לחבין בינה.

הרגשות אלו מנעימות את חיי האדם תמיד, והן מתחדשות וכאות עיי כונח גדולה וחתכוננות עמוקה בכרכות פוקח עורים... מתיר אסורים... זוקף כפופים... המחזיר נשמות לפגרים מתיים...

ואולם בהרגשות האלו עוד לא נגמר סכום התענוגים ושלמות הנאת החיים. רגשי ענג אלו באים הם רק מחסתכלות בחשלמת גוף האדם, חושיו חכרותיו בכלל. ענג משנח ושמחה כפולה ומכופלת ירגיש האדם בחסתכלו הסתכלות עמוקה בחתפתחות שכלו בפרט. ויחדש בקרכו רגשי הענג מפרטיות עליתו מסדרגה לסדרגה—מסדרגת התינוק דבר חד יומא, שהוא בכחינת שופח אינו מרגיש כלום, עד מדרגת האדם הגדול שעלה במעלות העליונות של החכמה. החתפתחות השכל הוא המקור ביותר גדול והמחולל ביותר כביר לחנאה גדולה וענג מרובה.

כל איש העוסק בתורה ומתעניין בלמודיה, יודע ומרגיש עד כמה גדולה הנאתו כשהוא שומע דבר חדש בלמודי התורה, ומח גם כשעולה בידו לחדש בעצמו איזה חדש בחכמתה.

גם סמני השכל ביותר קטנים מענגים את נפש מכירם ומרגישם. מח גדול ששון לבם של החורים כששומעים את ילדיהם מתחילים לפטפט אף חברות קטועות, משנח ענג הם מתענגים כשהם עולים עוד מדרגה וכבר יודעים לחבר את החברות עד כרי סלח שלמה "אבא", "אמא". ענג יותר גדול הם מתענגים כששכלם מתפתח עוד וכבר מבינים את צורת האותיות וקוראים "אלף", "בית", וכן כהנח אלפי אלפים ורבוא רבבות מדרגות זו אחר זו לאדם מדי עלותו בסולם החתפתחות לאט לאט, מסדרגה לסדרגה עד היותו לאיש גדול וחכם. כל החתפתחות קטנה תגרום שמחה חדשה.

אולם מכיון שחרגל שולט בכל, ומתיש תמיד את כח הרגשת הענג של החתפתחות המושגת, על כן ישכח האדם את התענוג וחשמחה שכל החתפתחות הארוכה שעברו עליו ואשר כבר נתרגל בהם, ואין לו בעולמו רק את השנוים חקלים וחפסיעות הקטנות אשר עוד טרם הספיק כח הרגשתם לחתחלש ולהתקחות.

אלו עמד טעם הרגשת הענג של החתפתחות התמידית בעין, ריחו לא נמר וטעמו לא פג על ידי חתרגל, או אז חיי מרגיש האדם את טעם כל ההנאות והתענוגים של כל מדרגות החתפתחות ביחד. וגם ברגע האחרון של יום סותו חיי מרגיש את הנאת החתפתחות הראשונה בחיותו תינוק דבר חד יומא, וחרי חיי כאלו בפעם אחת התחיל לפטפט חברות קטועות, ובעוד רגע וחוא מדבר, וכבר התחיל ללמוד "אלף בית" ותיכף מקרא, משנח, גמרא, ומיד חבין ללמוד בעצמו בלי עזרת מורה, ומיד לחדש חדשים, וחיי בקי בשים ככלי וירושלמי ונעשה לגדול בישראל וכן חלאח וחלאח. וכל שמחת החתפתחות שבאה לו לאדם זה לאט לאט, מדרגה אחר

מדרגת, חי' היתה לפניו כאלו היו באות כל השמחות וחנאות כולן פתאום ונצברו כולן ביחד. ומה גדולה היתה הנאת החיים של כל אדם, ומה רב חי' ענוגו התמידי אחרי הרגשה מקפת כזאת!...

והנה תחית ההרגשות העמומות האלו גם היא על ידי סדר הברכות שקבעו לנו הו"ל היא באה.

מחוך סדרן של ברכות יוצא לנו חרוש ההרגשות מכל מיני ההכרות השונות. אותו האדם הגדול העומד על מרום פסגת המדרגות היותר עליונות בהכרת החכמה, והוא משבח ואומר שירה על החוד והנעם שבנלוי שכינה ונתינת התורה בברכת המלמד תורה לעמו ישראל, אותו האדם עצמו אינו מסיח דעתו מלחריש הרגשה חדה וחדשה גם את ההכרה היותר נמוכה וזעירה. ובין המון ההרגשות לאלפי אלפים ורבות רכבות שהוא יודע ומרגיש בכל עת ובכל רגע, אינו שוכח מלחביע את שמחת לבו וחדות נפשו גם על ההכרה מעין הכנת השכוי לחבדיל בין יום ובין לילה, ומרוב ענג וחנאה הוא מביע את תודתו וכרתו לחבורא אשר ברא בעולמו מין הכרה כזו.

ואולם ככל האמור, עוד טרם נגמר מלוי החנאה ומדת הענג שאנו מקבלים על ידי סדר הברכות. עוד רב טוב צפון בו ועוד נעם גדול נכון לאדם המתבונן בו ומבין בו כונת הוגנת.

יודעים אנו, שכל דבר המענג אותנו בהשגתו אין לנו לחביט רק לעצם השגת הדבר, כי אם גם על האופן שהוא מושט לפנינו. מאכל טוב ומתוק כשהוא מושט על ידי ידים טהורות לא ינעם לנו כמו לחם ומלח המושט לנו על-ידי שר וגדול. ומה גם אם האדם היותר חשוב יטריח עצמו להלבישנו ולהנעילנו, לרחצנו ולסוכנו, ובכבודו בעצמו יושיט לנו את כל צרכינו. ומה תגדל החנאה ומה ירבה הענג כשאנו מעלים על לבנו בסדר הברכות שמלך מלכי המלכים הקב"ה הוא "אזור ישראל בגבורה" ו"עוטרו בתפארה" ומטפל עמו כמו האב בבנו יחידו, נושאנו על זרועותיו ומשתדל למלאות כל חפציו. והרי מבלעדי הקב"ה אין לו כח לאדם לעשות ולא כלום, ורק הוא כביכול מלביש אותו ומפשיטו מכנים ומוציא, מאכיל ומשקה את כל אחד ואחד, ומה גדול הוא הענג בידענו ובהרגישנו את כל אלה. באופן כזה חברת המלכיות איננה עול ומס שחפץ הקב"ה להטיל על האדם, כי אם—דרישה של התבוננות והסתכלות בחסדי ר' וטובו הממלאים את חלל דעלמא; למען יהנה מידיעת אשרו ויתענג מחסדי ח' הסוככים אותו. ומה ד' אלחיד שואל מעמד, כי אם להנות ולהתענג מטוב ר' וחסדו כל הימים.

והי' הנאתכם עבודתכם. ותענוגיכם מס שלכם, וההכרה וההרגש בטוב חסדי ר' ברוב עומקם ורחבם—תשלום החסד —